

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Львівського національного

університету імені Івана Франка

академік НАН України,

Професор

Галайшевський Р. Є.

2023 року



Витяг з протоколу № 11

засідання кафедри цивільного права та процесу

Львівського національного університету імені Івана Франка

від 27 червня 2023 року

ПРИСУТНІ: завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор Коссак Володимир Михайлович, доктор юридичних наук, професор Герц Алла Анатоліївна, доктор юридичних наук, професор Юркевич Юрій Миколайович, доктор юридичних наук, професор Якубівський Ігор Євгенович, доктор юридичних наук, доцент Михайлів Марія Омелянівна, кандидат юридичних наук, доцент Цікало Володимир Ігорович, кандидат юридичних наук, доцент Богдан Йосип Гнатович, кандидат юридичних наук, доцент Угриновська Оксана Іванівна, кандидат юридичних наук, доцент Лемик Роксолана Ярославівна, кандидат юридичних наук, доцент Сеник Світлана Василівна, кандидат юридичних наук, доцент Кравчик Марта Богданівна, кандидат юридичних наук, доцент Бек Юліан Богуславович, кандидат юридичних наук, доцент Грущинська Наталія Ігорівна, кандидат юридичних наук, доцент Андрусів Уляна Богданівна, кандидат юридичних наук, доцент Тур Ольга Тарасівна, кандидат юридичних наук, доцент Яримович Уляна Володимирівна, кандидат юридичних наук Гнатів Оксана Михайлівна, кандидат юридичних

наук Шама Наталія Петрівна, кандидат юридичних наук Батенчук Марія Михайлівна, асистент Зборівський Юрій-Антоній Ярославович.

СЛУХАЛИ: обговорення у форматі фахового семінару висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Цікала Володимира Ігоровича на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Тема дисертації – «Проблеми здійснення та захисту корпоративних прав», затверджена Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 2/9 від 28 лютого 2007 року.

Робота виконана на кафедрі цивільного права та процесу Львівського національного університету імені Івана Франка.

Науковий консультант – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільного права та процесу Косак Володимир Михайлович.

СЛУХАЛИ: Цікала В.І., який доповів основні положення своєї дисертаційної роботи. Здобувач ознайомив присутніх із структурою дисертації, обґрунтував актуальність обраної теми дослідження, виклав її мету та завдання, об'єкт і предмет, охарактеризувавши основні положення, що відображають наукову новизну дослідження і виносяться на захист, висвітливши також концептуальні положення дисертаційної роботи.

Цікало В.І. зазначив, що у дисертаційному дослідженні, серед іншого, з'ясовані доктринальні підходи до розуміння юридичної природи корпоративних прав; виявлені сутнісні ознаки корпоративних прав та сформульована їх авторська дефініція; розкрито зміст корпоративних прав та їх види з урахуванням авторського критерію класифікації; виділені принципи здійснення корпоративних прав і встановлено серед них місце засади пропорційності; виокремлені межі та способи здійснення корпоративних прав; встановлено характер впливу засади пропорційності на здійснення немайнових корпоративних прав; визначено особливості прояву засади пропорційності у

здійсненні майнових корпоративних прав; проведено загальну характеристику способів захисту корпоративних прав; розкриті особливості окремих способів захисту корпоративних прав; сформульовані конкретні пропозиції щодо вдосконалення механізму правового регулювання здійснення та захисту корпоративних прав.

ВИСТУПИЛИ: рецензент доктор юридичних наук, професор Герц Алла Анатоліївна, рецензент доктор юридичних наук, доцент Михайлів Марія Омелянівна, рецензент доктор юридичних наук, професор Якубівський Ігор Євгенович, доктор юридичних наук, професор Юркевич Юрій Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент Бек Юліан Богуславович, кандидат юридичних наук, доцент Гнатів Оксана Михайлівна, науковий консультант, завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор Коссак Володимир Михайлович.

Рецензент доктор юридичних наук, професор Герц А. А. наголосила на актуальності теми дисертаційного дослідження в умовах новелізації корпоративного законодавства. Автор виконав поставлені у дисертації завдання. Доктор юридичних наук, професор Герц А. А. констатувала, що представлене Цікалом В.І. дисертаційне дослідження має завершений характер і може бути рекомендоване до захисту.

Рецензент доктор юридичних наук, доцент Михайлів М.О. звернула увагу на те, що дисертаційна робота є комплексним завершеним науковим дослідженням, а також наголосила, що у вітчизняній юридичній літературі ще не було дисертацій, які б містили детальний аналіз питань здійснення і захисту прав учасників господарських товариств на засаді пропорційності в умовах новелізації корпоративного законодавства. Робота ґрунтовна, легко читається, у ній використано значну кількість теоретичних і практичних джерел. Мету роботи вважає досягнутою. Загалом, доктор юридичних наук, доцент Михайлів М.О. вважає, що підготовлене Цікалом В.І. дисертаційне дослідження відповідає вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора

юридичних наук, містить вирішення важливої наукової проблеми у галузі цивільного права і може бути представлено до публічного захисту.

Рецензент доктор юридичних наук, професор Якубівський І.Є. наголосив на тому, що дисертаційна робота Цікала В.І. отримала завершену форму: автор запропонував власну концепцію механізму правового регулювання здійснення і захисту корпоративних прав; визначив базовий вектор дослідження – засаду пропорційності. Водночас, запропонував серед публікацій автора не згадувати другорядних джерел, скоротити кількість пропозицій до чинного корпоративного законодавства у пунктах новизни. Доктор юридичних наук, професор Якубівський І.Є. зазначив, що дисертаційне дослідження відповідає вимогам, які пред'являються до такого виду робіт і заслуговує на рекомендацію до публічного захисту.

Доктор юридичних наук, професор Юркевич Ю. М. відзначив високий рівень наукового дослідження Цікала В.І. Звернув увагу на актуальність теми роботи та її важливе значення для розвитку сучасної науки. Пропозиції, висловлені у дисертації, на думку Юркевича Ю.М., підлягають урахуванню, зокрема, щодо доцільності виділення самостійної засади здійснення корпоративних прав – пропорційності. Порекомендував узагальнити способи захисту корпоративних прав. Підсумувавши, зазначив, що дисертація Цікала В.І. є одним із перших комплексних досліджень питань здійснення і захисту корпоративних прав через призму засади пропорційності, у тому числі, з урахуванням положень нового Закону України від 27 липня 2022 року “Про акціонерні товариства”. Дисертаційна робота відповідає встановленим вимогам і може бути рекомендована до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Бек Ю. Б., відзначивши актуальність дослідження, констатував, що авторська концепція пропорційності здійснення корпоративних прав логічно пов'язана з усім змістом дисертації. Мета роботи досягнута, її сутність повністю розкрита. Здобувач використав значний масив судової практики, літератури, актів Європейського Союзу. Водночас, дав пораду уникати пропозицій щодо внесення змін у частині здійснення та захисту

корпоративних прав у Цивільний кодекс України. Погодився із пропозицією попередніх учасників обговорення рекомендувати дисертаційну роботу Цікала В.І. до публічного захисту.

Кандидат юридичних наук Гнатів О. М. підтримала висновок рецензентів та інших членів кафедри про актуальний характер наукового дослідження Цікала В.І., у тому числі, у зв'язку із набранням чинності новими законами про окремі організаційно-правові форми господарських товариств. Констатувала, що дисертаційна робота носить завершений характер. Загалом, на переконання Гнатів О.М. дисертаційна робота Цікала В.І. відповідає встановленим вимогам і може бути предметом публічного захисту в спеціалізованій вченій раді.

Як науковий консультант, доктор юридичних наук, професор Коссак В. М. погодився із висловленою колегами оцінкою дисертаційної роботи щодо її відповідності встановленим вимогам та рівню наукових робіт на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. При цьому відзначив, що дисертант врахував більшість зауважень, які були висловлені раніше. Тема роботи набула особливої актуальності в умовах новелізації корпоративного законодавства в Україні. Професор Коссак В. М. підкреслив, що здобувач запропонував авторську концепцію механізму правового регулювання здійснення та захисту корпоративних прав через призму засади пропорційності. Звернув увагу на те, що проведене дослідження дозволило автору обґрунтувати не лише теоретичні висновки, але й практичні пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Цивільного кодексу України та спеціальних законів у досліджуваній сфері. Доктор юридичних наук, професор Коссак В. М. вважає, що дисертаційна робота Цікала В.І. відповідає встановленим вимогам і може бути рекомендована до захисту.

УХВАЛИЛИ: за результатами проведення фахового семінару затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи Цікала Володимира Ігоровича на тему «Проблеми здійснення та захисту корпоративних прав» прийняти:

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Цікала Володимира Ігоровича на тему
«Проблеми здійснення та захисту корпоративних прав»
на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право**

Актуальність теми дослідження. Концепція оновлення Цивільного кодексу України одним із своїх пріоритетних завдань передбачає правову визначеність корпоративних прав саме у Цивільному кодексі. Згідно з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, укладеної в частині торговельно-економічних і галузевих положень 27 червня 2014 року, наша держава взяла зобов'язання поступово наблизити своє законодавство у сфері здійснення прав учасників товариств до законодавства ЄС, зокрема: його директив, регламентів, рекомендацій тощо. Необхідність адаптації українського законодавства у сфері здійснення та захисту корпоративних прав набула ще більшої значимості у зв'язку із прийняттям директиви Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132 від 14 червня 2017 року щодо деяких аспектів корпоративного права (кодифікація).

В умовах реалізації Концепції та виконання міжнародних зобов'язань в Україні відбувається процес новелізації корпоративного законодавства, зокрема, у червні 2018 року набрав чинності Закон України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю”, з 1 січня 2023 року – Закон України “Про акціонерні товариства”.

Одним із різновидів приватних відносин, що потребують особливої уваги вітчизняної цивілістичної науки, є правовідносини щодо здійснення і захисту корпоративних прав. Питання здійснення і захисту корпоративних прав набули особливої актуальності в цивільно-правовій науці. Власне в теорії цивільного права існує значна кількість наукових досліджень, що розкривають теоретичні проблеми корпоративних прав.

За останні роки у вітчизняній цивілістичній науці проблематиці корпоративних відносин було приділено достатньо уваги. Зокрема, на рівні докторських дисертацій досліджені цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин (І.В. Спасибо-Фатеева, 2000), питання припинення корпоративних правовідносин у господарських товариствах (В.М. Кравчук, 2010), цивільно-правова природа корпоративних конфліктів в акціонерних товариствах (Ю.М. Жорнокуй, 2016), загальнотеоретична характеристика цивільно-правового захисту корпоративних прав в Україні (О.В. Бігняк, 2018). Особливостям реалізації корпоративних прав у сфері господарювання присвячені докторські дисертаційні дослідження таких науковців: О.М. Вінник, 2004; О.Р. Кібенко, 2006; І.В. Лукач, 2016; А.В. Смітюх, 2019; О.В. Гарагонич, 2020.

Своєю чергою кандидатські дисертації в основному містять дослідження окремих форм здійснення або способів захисту корпоративних прав учасників юридичних осіб різних організаційно-правових форм. Окремо питанням здійснення корпоративних прав присвячені дисертації І.Б. Саракун (2008) та О.О. Сосули (2021), а їх захисту – роботи О.В. Зудіхіна (2011) та І.М. Галіяна (2021).

Водночас, перелічені дисертаційні дослідження не відображають новел Законів України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю” та “Про акціонерні товариства”. Публікації, присвячені здійсненню та захисту корпоративних прав, опубліковані ще до прийняття нового Закону України “Про акціонерні товариства” від 27 липня 2022 року.

Здійсненню та захисту корпоративних прав, окрім загальних засад, властива засада пропорційності. Водночас, корпоративні права, як різновид цивільних, за проявом засади пропорційності можна поділити на: 1) звичайні (ординарні) корпоративні права, які належать кожному (будь-якому) учаснику (акціонеру); 2) виняткові (ексклюзивні) корпоративні права, які належать лише окремим учасникам (акціонерам) із необхідним розміром частки (кількістю

акцій), визначеним (встановленим) законом: 5, 10, 95 % тощо. Звичайні корпоративні права належать усім учасникам товариства, незалежно від розміру частки (кількості акцій), якою вони володіють. Виняткові корпоративні права належать лише тим учасникам, які мають достатній (не менший або більший: 5, 10, 95 тощо) відсоток частки, встановлений законом. Для цих корпоративних прав характерні ряд особливостей їх здійснення порівняно із правами, якими наділені усі інші учасники. Такі особливості здійснення можуть впливати на захист цих прав, і тому повинні бути враховані у судовій практиці. Питання захисту корпоративних прав в Україні стають дедалі актуальнішими в умовах новелізації корпоративного законодавства.

При цьому на дисертаційному рівні не проводилось комплексного дослідження одночасно проблем здійснення і захисту корпоративних прав під кутом зору їх засад. Характерною засадою реалізації корпоративних прав є пропорційність, яка визначає встановлений законом, локальним правовим актом, або договором, порядок здійснення корпоративних прав залежно від розміру частки (кількості акцій) у статутному капіталі товариства.

Зважаючи на це, дослідження механізму цивільно-правового регулювання здійснення та захисту корпоративних прав є актуальним як з доктринальної позиції, так і з погляду необхідності удосконалення правозастосовчої практики з урахуванням положень новелізованого корпоративного законодавства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка на 2009-2011 роки «Гармонізація цивільного законодавства України з правом Європейського Союзу» (державний реєстраційний номер: 0109U004333), на 2012-2014 роки «Удосконалення механізму правового регулювання у світлі новелізації цивільного законодавства» (державний реєстраційний номер: 0112U003754), на

2016–2018 роки «Проблеми уніфікації цивільного законодавства України з правом ЄС» (державний реєстраційний номер: 0116U001703), на 2019-2021 роки «Новелізація цивільного та цивільного процесуального права в умовах реформи судочинства» (державний реєстраційний номер: 0119U002358) та на 2022-2024 роки «Концептуальні засади рекодифікації цивільного законодавства України» (державний реєстраційний номер: 0122U200330), а також міжнародного проекту «Вивчення альтернативних форм врегулювання спорів як підходу до забезпечення прав людини» (543990-TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-JPCR).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження є аргументованими та переконливими, що досягнуто завдяки використанню достатньої кількості наукових джерел, національного та іноземного законодавства, правових актів Європейського Союзу, значного обсягу матеріалів судової практики.

Дисертаційне дослідження характеризується логічною структурою, що дозволило зупинитись не лише на аналізі проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість.

Про обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження свідчить, зокрема опрацювання дисертантом значної кількості наукових праць та емпіричного матеріалу, що супроводжувалось їх критичним аналізом і аргументацією власних позицій.

Обґрунтованість дисертаційних положень підтверджується даними, одержаними в результаті аналізу низки правових актів ЄС. Емпіричну базу дослідження становлять матеріали отримані в результаті вивчення вітчизняних судових справ, які розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень, матеріалів місцевої судової практики, рішень Конституційного Суду України, а також практики Європейського суду з прав людини.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше на дисертаційному рівні здійснено комплексний теоретичний аналіз механізму цивільно-правового регулювання здійснення корпоративних прав з урахуванням засади пропорційності та способів їх захисту, а також визначено конкретні напрями вдосконалення законодавства та правозастосовчої практики у сфері здійснення та захисту корпоративних прав. На підставі проведеного дослідження автором сформульовані та виносяться на захист такі положення, що містять елементи наукової новизни:

уперше:

1) запропоновано авторське визначення корпоративних прав, тобто немайнових та майнових прав учасника товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, а також акціонера, здійснення яких обумовлене пропорційністю щодо розміру частки (кількості акцій) у статутному капіталі;

2) обґрунтовано поняття пропорційності здійснення корпоративних прав як загальної засади, що визначає, встановлений законом, локальним правовим актом, або договором, порядок здійснення корпоративних прав залежно від розміру частки (кількості акцій) у статутному капіталі, яка належить кожному (будь-якому) учаснику товариства або окремому учаснику із достатнім розміром частки (кількістю акцій), встановленим законом (5, 10, 95 відсотків тощо);

3) встановлено, що засада пропорційності має прояв при здійсненні як немайнових, так і майнових корпоративних прав, у зв'язку із чим, аргументовано доцільність її закріплення у Цивільному кодексі України;

4) виділено самостійний критерій поділу (класифікації) корпоративних прав із урахуванням розміру частки (кількості акцій) у статутному капіталі на: звичайні (ординарні) корпоративні права, що належать усім учасникам (акціонерам) та виняткові (ексклюзивні) корпоративні права, що належать лише окремим учасникам (акціонерам), які володіють визначеним законом відсотком частки (акцій), наприклад, 5, 10, 95 % тощо;

5) обґрунтовано, що здійснення звичайних корпоративних прав залежить від волевиявлення інших осіб (товариства або інших учасників), які вчиняють на користь учасника (акціонера) певну дію; виняткові корпоративні права учасник (акціонер) здійснює за своєю волею, незалежно від волевиявлення інших осіб (товариства чи інших учасників)

6) визначено спосіб захисту звичайних корпоративних прав, а саме: примусове виконання обов'язку в натурі шляхом вчинення певних дій на користь їх суб'єктів (зобов'язання до вчинення дій); виняткові корпоративні права можуть бути захищені таким способом як заборона чинити перешкоди у здійсненні права;

7) виявлено, що локальні правові акти господарського товариства за предметом правового регулювання можна поділити на три види: локальні правові акти, які регулюють здійснення звичайних корпоративних прав (наприклад, положення про нарахування та виплату дивідендів); локальні правові акти, які регулюють здійснення виняткових корпоративних прав (наприклад, положення про порядок проведення незалежного аудиту діяльності товариства на вимогу учасників); локальні правові акти змішаного характеру, які регулюють здійснення як звичайних, так і виняткових корпоративних прав (наприклад, положення про порядок скликання та проведення чергових і позачергових загальних зборів товариства);

8) запропоновано передбачити у законодавстві України підхід, згідно з яким засновники товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю повинні мати зобов'язання повністю внести свої вклади у статутний капітал до дня державної реєстрації товариства; така зміна матиме своїм наслідком формування статутного капіталу цих товариств у повному обсязі вже на момент його заснування, як це передбачено при створенні акціонерних товариств;

9) зроблено висновок, що не кількість присутніх на засіданні вищого органу управління акціонерним товариством є визначальною для прийняття

ним рішень, а кількість голосів, поданих «за»; у законодавстві ЄС критерієм правомірності рішень загальних зборів акціонерів є відповідна більшість голосів від загальної кількості акцій без вимоги щодо наявності кворуму; це правило доречно поширити також на акціонерні товариства, створені за законодавством України, як це встановлено для товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю;

10) доведено, що учасникам господарських товариств, які мають частку в статутному капіталі у відповідному розмірі, встановленому законом (5, 10 відсотків), повинна бути забезпечена можливість здійснити їх виняткове корпоративне право на самостійне скликання і проведення позачергових загальних зборів без *обов'язкового* попереднього звернення до органу управління товариством; якщо учасник (акціонер) товариства з певним розміром частки (кількістю акцій) звернеться до відповідного органу із вимогою про скликання позачергових загальних зборів, і йому буде відмовлено, товариство не розгляне звернення учасника (акціонера), не повідомить про результати його розгляду, або не проведе річні загальні збори, витрати на підготовку та проведення позачергових загальних зборів, ініційованих таким учасником (акціонером), покладаються на товариство;

11) встановлено, що засада пропорційності повинна мати прояв у всіх випадках здійснення переважних корпоративних прав, навіть тоді, коли частку пропонують до продажу іншим учасникам; у корпоративних відносинах переважність у здійсненні прав учасників товариства повинна бути застосована не лише щодо інших (третіх) осіб, але й відносно інших учасників, тобто суб'єктів одного і того ж правового статусу; переважність перед рештою учасників заснована на засаді пропорційності, й означає, що учасник може претендувати на такий обсяг майнових і немайнових благ у господарському товаристві, які відповідають розміру його частки у статутному капіталі цього товариства;

12) доведено що проблема у здійсненні права акціонерів на викуп у них акцій за справедливою ціною власником домінуючого контрольного пакета викликана невдалими формулюваннями ст. 95 Закону України “Про акціонерні товариства”, за яким ринкова вартість акцій примусового викупу завжди має визначатися суб’єктом професійної оціночної діяльності; таке законодавче положення суперечить принципу «найбільшої ціни», який передбачений загальними положеннями закону для формування ринкової вартості акцій, і залежить від того, чи допущені акції до торгів на організованих ринках капіталів; при встановленні ринкової вартості акцій примусового викупу мають бути враховані обидва критерії: вона повинна визначатися оператором організованого ринку капіталу або суб’єктом професійної оціночної діяльності за вибором акціонерів, акції яких підлягають примусовому викупу;

13) обґрунтовано доцільність передбачити у Законі України “Про акціонерні товариства” положення про збереження засади пропорційності між акціонерами у статутному капіталі не лише у разі конвертації (обміну) акцій при перетворенні товариств, але й при їх злитті, приєднанні або поділі;

14) запропоновано замість визнання “недійсним” рішення органу господарського товариства, для позначення відповідного способу захисту корпоративних прав уживати термін: “визнання нечинним і скасування”; це поняття впливає із правової природи рішення органу товариства (локальний правовий акт), а також із підстав та правових наслідків його неправомірності.

удосконалено:

1) критерій поділу юридичних осіб на корпоративні та унітарні, з урахуванням якого за основу треба брати не кількість засновників (учасників), а визначеність частки засновника (засновників) у статутному капіталі юридичної особи та подальший вплив її розміру на здійснення прав учасника (учасників); корпоративною треба вважати юридичну особу зі статутним капіталом, поділеним на частки (частку) її учасників (учасника), розмір яких (якої) обумовлює пропорційність здійснення суб’єктивних прав учасника (учасників);

2) положення, згідно з яким, учасники товариств-об'єднань капіталів здійснюють свої корпоративні права відповідно (пропорційно) до розміру частки (кількості акцій), належної їм у статутному капіталі; здійснення прав учасників повного та командитного товариств, а також – членів виробничих кооперативів, не залежить від розміру частки (паю) у їхніх капіталах (складеному чи пайовому); отже, корпоративні права належать акціонерам, а також учасникам товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, тобто товариств-об'єднань капіталів; права учасників (членів) інших юридичних осіб, здійснення яких не залежить від розміру частки у статутному капіталі такої юридичної особи, не є корпоративними;

3) класифікацію засад здійснення корпоративних прав із застосуванням критерію сфери їх поширення на два види:

– засади здійснення цивільних прав, які поширюють свою дію і на корпоративні права (вільно, на власний розсуд, а також добросовісність і розумність);

– засада здійснення саме (власне) корпоративних прав, як різновиду цивільних (пропорційність);

4) визначення договору між учасниками (акціонерами): “договір про здійснення корпоративних прав”, який відображає вид правочину (договір), статус його сторін (учасники, акціонери) та предмет договору (дії, спрямовані на здійснення корпоративних прав); за договором про здійснення корпоративних прав його сторони пропорційно реалізують належні їм правомочності, що становлять зміст цих прав, способами, обумовленими договором;

5) позицію щодо доцільності імплементації у вітчизняне законодавство положень ст. 8 Директиви 2007/36/ЄС щодо голосування за допомогою електронних засобів, зокрема: електронне голосування на загальних зборах акціонерного товариства може бути проведено за допомогою трансляції засідання або двостороннього зв'язку у режимі реального часу, який дозволяє акціонерам виступати на загальних зборах, перебуваючи при

цьому поза межами місця проведення зборів, чи із застосуванням інших засобів електронної ідентифікації; усі законодавчі приписи щодо обов'язкового використання авторизованої електронної системи доцільно виключити із закону;

6) підхід, за яким вибірковий викуп акцій на вибір (на розсуд) товариства є відступом від пропорційності, що є засадою здійснення усіх корпоративних прав; викуп акцій з ініціативи товариства не може відбуватися без застосування засади пропорційності у здійсненні права акціонера на викуп належних йому акцій; вибірковий викуп акцій за вибором товариства суперечить положенням Директиви Європейського Парламенту і Ради ЄС 2017/1132; право акціонера на викуп у нього акцій з ініціативи товариства має бути віднесено виключно до прав, що підлягають здійсненню пропорційно кількості акцій;

7) твердження про те, що право на відшкодування збитків, завданих товариству, так само, як і право на визнання недійсним правочину, вчиненого від його імені, повинні бути закріплені у Цивільному кодексі України; тому варто доповнити ч. 4 ст. 92 Цивільного кодексу абзацом такого змісту: “Учасники (учасник, акціонер) господарського товариства, яким (якому) сукупно належить не менш як 10 відсотків статутного капіталу, можуть (може) на захист своїх корпоративних прав вимагати відшкодування завданих збитків, а також визнання недійсним правочину, вчиненого товариством, якщо він суперечить актам цивільного законодавства”;

8) розуміння співвідношення між належними та ефективними способами захисту корпоративних прав; вибір належних способів їх захисту залежить від трьох критеріїв: 1) змісту порушеного права, 2) виду порушення права і 3) наслідків його порушення; окрім параметрів належності способів захисту корпоративних прав, при застосуванні окремих способів захисту мають бути враховані критерії ефективного судового захисту: доступність та достатність;

9) положення щодо способу захисту права на конвертацію частки (акцій), яким треба визнати переведення прав та обов'язків щодо частки (акцій) на нового учасника (акціонера) зі збереженням співвідношення, яке існувало до моменту реорганізації; іншими словами, учасник (акціонер) нового товариства, право якого на конвертацію частки (акцій) було порушено відступом від засади пропорційності, повинен мати можливість у судовому порядку перевести на себе відповідний обсяг корпоративних прав, які були безпідставно передані іншому учаснику (акціонеру) у процесі реорганізації;

отримали подальший розвиток:

1) позиція, згідно з якою корпоративні права підлягають здійсненню і захисту у межах відносин, заснованих на таких засадах: юридичної рівності, вільного волевиявлення, майнової самостійності;

2) ознаки суб'єктивних корпоративних прав, до яких слід віднести: обумовленість корпоративних прав визначеністю частки у статутному капіталі юридичної особи; вплив розміру частки у статутному капіталі юридичної особи на подальше здійснення корпоративних прав; їх поділ на немайнові та майнові;

3) підхід до розуміння змісту корпоративних прав: як певної кількості самостійних суб'єктивних прав, що складаються із правомочностей, і підлягать здійсненню на засаді пропорційності; запропоновано зважати на їх придатність (можливість) до самостійного здійснення і захисту: певна правова можливість, яка здатна бути самостійно здійснена на засаді пропорційності і підлягає самостійному захисту, є окремим суб'єктивним корпоративним правом;

4) правило, за яким, у процесі управління діяльністю товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю або акціонерного товариства його учасники (акціонери) здійснюють виняткові суб'єктивні корпоративні права, що залежать від необхідного розміру частки (кількості акцій), встановленого законом; до них, зокрема, належать: право на самостійне скликання і проведення позачергових загальних зборів, право на обов'язкове включення

пропозицій до проєкту порядку денного загальних зборів, право на нагляд за дотриманням порядку проведення загальних зборів;

5) настанова, згідно з якою право на проведення аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності товариства та право на усю інформацію про нього є самостійними винятковими корпоративними правами, які здійснюються з урахуванням засади пропорційності; відмова у захисті права на інформацію лише на тій підставі, що учасник (акціонер) здійснював своє право на проведення аудиторської перевірки, необґрунтована;

6) пропозиція про встановлення цивільно-правової відповідальності товариства перед своїми учасниками (акціонерами) за дії (бездіяльність) його посадових осіб; суб'єктом такої цивільно-правової відповідальності буде господарське товариство як юридична особа; це означає, що у справах про відшкодування збитків, завданих учаснику (акціонеру) посадовою особою, відповідачем (боржником) має виступати товариство, а не його посадова особа; посадові особи повинні нести майнову відповідальність перед своїми товариствами у порядку регресу;

7) висновок про те, що у разі звернення учасника (акціонера) із встановленим законом розміром частки (кількістю акцій) 10 (5) і більше відсотків до суду з вимогою про оскарження відмови у прийнятті рішення (утримання від його прийняття) органом товариства щодо скликання позачергових загальних зборів, або про спонукання до їх скликання, такі вимоги не підлягають задоволенню; право на самостійне скликання і проведення позачергових загальних зборів не можна вважати порушеним товариством, оскільки в учасника (акціонера) є можливість реалізувати це виняткове корпоративне право з власної ініціативи, незалежно від волевиявлення товариства;

8) положення про помилковість позиції, згідно з якою, рішення органу управління товариством, як індивідуально-правовий акт, вичерпує свою юридичну дію шляхом його виконання; рішення органу управління товариством належить до локальних правових актів нормативного характеру,

яке, за наявності передбачених законом підстав, може бути визнане судом нечинним та скасоване, незалежно від правових наслідків його прийняття.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на розширеному засіданні відділення цивільно-правових наук Національної академії правових наук України в змішаному форматі (м. Київ, 21 червня 2023 року) і на засіданні кафедри цивільного права та процесу Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, 27 червня 2023 року).

Основні результати дисертаційної роботи оприлюднені на таких міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, форумах, круглих столах, семінарах тощо: Міжнародній науково-практичній конференції «Юридичні диспути з актуальних проблем приватного права», присвяченій пам'яті Є. В. Васьковського (м. Одеса, 26 травня 2023 року, 26 травня 2017 року, 20-21 травня 2016 року, 22 травня 2015 року, 16 травня 2014 року, 15-16 квітня 2011 року); Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «Договір як універсальна форма правового регулювання» (Івано-Франківськ, 07 квітня 2023 року); Міжнародній науково-практичній конференції з проблем корпоративного права / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України (м. Івано-Франківськ, 30 вересня 2022 року, 24 вересня 2021 року, 23 жовтня 2020 року, 6-7 жовтня 2017 року, 2-3 жовтня 2015 року, 27-28 вересня 2013 року); Круглому столі «Право на справедливий суд та заходи щодо забезпечення захисту корпоративних прав», організованому Верховним Судом та проектом Ради Європи «Подальша підтримка виконання Україною рішень у контексті статті 6 Європейської конвенції з прав людини» з нагоди 30-річчя створення господарських (арбітражних) судів України: (м. Київ, 12 березня 2021 року); Круглому столі за участю членів Робочої групи з підготовки проекту Закону України з оновлення (рекодифікації) цивільного законодавства «Обговорення концепції оновлення Цивільного кодексу України: проблеми реформування речового права»: (м. Київ-Львів, 31 березня 2021 року); Всеукраїнському семінарі для суддів господарських судів «Корпоративні

спори: захист корпоративних прав та інтересів у суді», організований спільно з ГО «Асоціація суддів господарських судів України» в онлайн режимі через платформу Zoom: (м. Одеса, 23 квітня 2021 року); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій д-ру юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслову (Харків, 28 лют. 2020 р., 17 лютого 2017 р., 27 лютого 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.); X Міжнародному цивілістичному форумі (Київ, 2020); Всеукраїнській науково-практичній конференції (Івано-Франківськ, Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 11–12 березня 2016 року, 27 березня 2015 року, 30 квітня 2014 року); Звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (Львів, 6-7 лютого 2020 р., 12–13 лютого 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії» (м. Ужгород, 24–25 квітня 2015 р.); PRAVNA VEDA A PRAX V TRETOM TISICROCI / 27. – 28. Februar 2015. Kosice : Universita Pavla Josefa Savarika v Kosiciach; Ольвійському форумі: “Стратегії України в геополітичному просторі” (Миколаїв, 2011, 2010, 2009); Науково-практичній конференції: «Державне регулювання економічних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування у господарських спорах», Вищий господарський суд України, Львівський апеляційний господарський суд (м. Львів, 16–17 квітня 2008 року).

Відповідність дисертації науковій спеціальності. Дисертація відповідає науковій спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у тому, що сформульовані у дисертаційній роботі теоретичні положення можуть бути враховані в науково-дослідній роботі при подальших наукових дослідженнях проблем правового регулювання здійснення і захисту корпоративних прав.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для наступних наукових розробок, удосконалення законодавства України про здійснення та захист корпоративних прав, уніфікації правозастосовної практики, а також для підготовки підручників, навчальних посібників та викладання курсів/спецкурсів студентам-юристам.

Висновки та пропозиції, спрямовані на подальше удосконалення законодавства України про здійснення та захист корпоративних прав, направлено до Верховної Ради України (Акт впровадження № 04-26/18-2022/150103 (1000979) від 07.09.2022 р.). Результати дисертаційного дослідження використані у правозастосовчій практиці для уніфікації підходів до вирішення спорів щодо захисту корпоративних прав, що є актуальним для юрисдикційної діяльності Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (Акт впровадження № 430/0/108-22 від 16.09.2022).

Одержані наукові та прикладні результати можуть бути застосовані у навчальному процесі при викладанні таких дисциплін, як «Цивільне право України», «Корпоративне право», «Підприємницьке право», а також відповідних спецкурсів із питань правового регулювання корпоративних відносин.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою, виконаною здобувачем особисто. Усі сформульовані у ній положення та висновки, що виносяться на захист, ґрунтуються на власних дослідженнях і отримані автором самостійно. Ідеї та розробки, що належать співавторам публікацій за темою дисертації, здобувачем не використовувалися.

Повнота викладу матеріалів дисертаційного дослідження в опублікованих працях дисертанта та їх апробація. Основні результати наукового дослідження із достатньою повнотою висвітлено у 66 публікаціях, з яких 2 одноосібні монографії, 1 монографія у співавторстві, 27 статей у фахових виданнях, у тому числі 6 – в іноземних виданнях, з них 3 – у виданнях, що індексуються в Scopus, 1 – у виданні, що індексується у Web of Science, 32 тез доповідей, 1 навчальний посібник, 2 науково-практичні коментарі.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Монографії та інші праці:

1. Цікало В.І. Засада пропорційності здійснення корпоративних прав: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 588 с.
2. Цікало В.І. Засада пропорційності здійснення корпоративних прав: монографія. Вид. 2-ге, перероблене і доповнене. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 590 с.
3. Корпоративне право крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2021. 512 с. (§ 1 глави 4).
4. Корпоративное право / Венедиктова И. В., Гнидченко Г. Г., Кагановская Т. Е. и др.; под ред. У. Хельманна, И. В. Венедиктовой. Хмельницкий : Хмельницкий университет управления и права, 2015. С. 144–146. (глави 2-4, 6).
5. Господарський кодекс України. Науково-практичний коментар. / За ред. В. М. Коссака. Київ: Правова єдність, 2010. 672 с. (коментар до глав 1, 3, 4, 11, 13, 14, 17, 18, 21).
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Вид. 2-ге, змін. і доп. / за ред. В. М. Коссака. Київ: Істина, 2008. 992 с. (коментар до глав 5, 18-19).

Статті, що опубліковані у наукових фахових виданнях:

7. Kossak V., Yakubivskyi I., Oprysko M., Tsikalo V. and Bek Y. Legal Consequences of Mock Transactions. *International Journal of Criminology and Sociology*. 2020. № 9. P. 1600–1607 (належить до 3 квартилю – прирівнюється до 2 публікацій).
8. Tsikalo Volodymyr. Specific characteristics of corporate rights under Ukrainian legislation. *Cuestiones Politicas*. 2022. № 73. Vol. 40. P. 633-654.
9. Hnativ Oksana, Rym Taras, Tsikalo Volodymyr, Rym Olena. Combination of private law and public law principles in the regulation of investment relations. *PA Persona e Amministrazione*. 2022. V. 11 № 2, II – Studi. Pubblicato 2023-04-12. P. 841-861 (належить до 4 квартилю).

10. Цікало В.І. Засада пропорційності здійснення переважного права учасників товариства на придбання частки (її частини) іншого учасника. *Juris europensis scientia*. 2023. Випуск 1. С. 42-46.

11. Цікало В.І. Засада пропорційності здійснення прав учасників господарських товариств в умовах новелізації корпоративного законодавства. *Право і суспільство*. 2023. № 2. Т. 2. С. 84-89.

12. Цікало В.І. Здійснення і захист права на справедливу ціну примусового продажу акцій у разі придбання домінуючого контрольного пакета в умовах новелізації корпоративного законодавства. *Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання*. 2023. № 02. С. 145-149.

13. Цікало Володимир. Перспективи здійснення права на відшкодування збитків, завданих посадовими особами господарського товариства, в умовах оновлення корпоративного законодавства. *Veda a perspektivy*. 2023. № 4 (23). С. 152-164.

14. Цікало В.І. Класифікація способів захисту прав учасників господарських товариств в період оновлення корпоративного законодавства. *Наукові перспективи*. 2023. № 4 (34). С. 500-513.

15. Цікало В.І. Право на аудиторську перевірку діяльності господарського товариства в умовах модернізації корпоративного законодавства. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 5 (19). С. 365-373.

16. Цікало В. Засади здійснення та захисту корпоративних прав: поняття й види. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6. С. 61–65.

17. Цікало В. Засади здійснення прав учасників за Законом України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю”. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 79–84.

18. Цікало В. Умови здійснення права акціонерів на викуп акцій з ініціативи товариства. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 25–30.

19. Цікало В. Умови здійснення та захисту права акціонера на обов'язковий викуп акцій товариством. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 52–56.
20. Цікало В. Здійснення та захист права акціонерів на обов'язковий викуп акцій у разі придбання домінуючого контрольного пакета. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 51–55.
21. Цікало В. Умови здійснення права акціонерів на конвертацію (обмін) акцій. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 41–45.
22. Цікало В. Здійснення права на вихід із товариства з обмеженою відповідальністю. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 39–43.
23. Цікало В. Предмет договору про здійснення прав учасників господарського товариства. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 68–73.
24. Цікало В. Види прав учасників господарських товариств. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 50–54.
25. Цікало В. Окремі питання набуття, зміни та припинення прав учасників господарського товариства. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2017. Вип. 64. С. 151–165.
26. Цікало В. І. Право акціонера на звернення до нотаріуса у разі невивплати дивідендів. *Міжнародний журнал "Право і суспільство" [текст]*: за ред. д-ра юрид. наук, проф. Васильєвої В. А. Івано-Франківськ: Фоліант, 2017. Вип. 5. С. 175–182.
27. Цікало В. Здійснення і захист права акціонерів на отримання дивідендів: порівняльно-правовий аспект. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2016. Вип. 63. С. 97–112.
28. Цікало В. Порівняльна характеристика правового регулювання здійснення права участі за законодавством України та Європейського Союзу. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. Вип. 61. С. 337–347.

29. Цікало В. І., Оприско М. В. Корпоративні права подружжя: складні питання у судовій практиці. *Вісник Верховного Суду України*. 2015. № 10 (182). С. 43–47.

30. Zikalo V. Problemy obrony praw korporacyjnych na Ukrainie. *Pravo Ukraunskie. Wybrane zagadnienia* / red. M. Bartnik, M. Bielecki, J. Nikolajew. Lublin : Towarzystwo Wydawnictw Naukowych LIBROPOLIS, 2013. S. 143–150.

31. Цікало В. І. Строки здійснення корпоративних прав та виконання корпоративних обов'язків, позовна давність у Законі України “Про акціонерні товариства”. *Юриспруденція: теорія і практика*. 2010. № 2 (64). С. 7–11.

32. Цікало В. Корпоративні права: поняття, ознаки та класифікація. *Право України*. 2010. № 11. С. 102–111.

33. Цікало В. І. Особливості здійснення корпоративних прав держави і територіальної громади. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. Спеціальний випуск. № 929*. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2010. С. 243–246.

34. Tsikalo W. Spolki korporacyjne jednego udzialowca wedlug prawodawstwa Ukrainy. *Warunki podejmowania I prowadzenia dzialalnosci gospodarczej w rejonach przygranicznych Polski I Ukrainy* / pod redakcja Rafala Biskupa, Malgorzaty Ganczar. Recenzja naukowa dr hab. Artur Kus. Lublin : Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawla II, 2007. S. 200–206.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

35. Цікало В.І. Зміст договору про здійснення прав учасників господарського товариства в умовах новелізації корпоративного законодавства. *Договір як універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) (м. Івано-Франківськ, 7 квітня 2023 р.)*. Івано-

Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. С. 132-134.

36. Цікало В.І. Сфера здійснення прав учасників товариств в умовах новелізації корпоративного законодавства. *Одинадцять юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського* : (до 25-річчя заснування економіко-правового факультету) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 26 травня 2023 р.) [Електронне видання] / відповід. ред. В. І. Труба, упор. А. Л. Святошнюк ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, економ.-прав. ф-т. – Одеса : Фенікс, 2023. – 154 с. – Режим доступу: http://liber.onu.edu.ua/pdf/11jurid_disp.pdf. С. 105-108.

37. Цікало В.І. Здійснення акціонерами права на голосування в умовах воєнного стану. *Зміни у корпоративному законодавстві в період дії правового режиму воєнного стану в Україні*: Збірник наукових праць за матеріалами XX Міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня 2022 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України ; за ред. д-ра юрид. наук В.А. Ваильєвої. Івано-Франківськ, 2022. С. 135–138.

38. Цікало В. І. Перспективи правового регулювання засад здійснення корпоративних прав. *Рекодифікація Цивільного кодексу України: перспективи правового регулювання корпоративних відносин* : зб. наук. праць за матеріалами XIX Міжнародної науково-практичної конференції (24 вересня 2021 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України ; за ред. д-ра юрид. наук В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2021. С. 143–146.

39. Цікало Володимир. Строки (терміни) звернення за захистом корпоративних прав // Строки. Позовна давність: зб. ст. / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків, ЕКУС, 2021. – С. 121-142.

40. Цікало В. *Форми здійснення корпоративних прав // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXVI звітної науково-практичної конференції (6-7 лютого 2020 р.): у 2-ох ч. Ч. 1 Львів:

Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2020. – С. 181-182.

41. Цікало В. І. Ефективність у захисті корпоративних прав. *Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку* : матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслової (Харків, 28 лют. 2020 р.). Харків : Право, 2020. С. 193–196.

42. Цікало В. І. Порівняльна характеристика корпоративних прав і прав членів кооперативу. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Видавничий дім “Гельветика”, 2020. Т. 3. С. 518–521.

43. Цікало В. І. Пропорційні та співмірні корпоративні права у проекті Закону України “Про акціонерні товариства”. *Законодавство про акціонерні товариства: новації та перспективи*: зб. наук. праць за матеріалами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (23 жовтня 2020 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України ; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Київ – Івано-Франківськ, 2020. С. 121–124.

44. Цікало В. І. Оновлення поняття “корпоративних прав”. *Рекодифікація (оновлення) цивільного законодавства України: концепція, напрями, перспективи* : матеріали X Міжнародного цивілістичного форуму. Київ, 2020. С. 96–99.

45. Цікало В. І. Поняття договору про здійснення прав учасників господарського товариства. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин* : матеріали наук.-практ. конф., присвячені 95-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслової (Харків, 17 лют. 2017 р.). Харків : Право, 2017. С. 205–207.

46. Цікало В. І. Переважне право на придбання акцій, що пропонуються до відчуження акціонером: здійснення та захист. *Сьомі*

юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 26 травня 2017 р.) / упоряд. і відповід. ред. І. С. Канзафарова ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова; економ.-прав. ф-т. Одеса : Астропринт, 2017. С. 38–42.

47. Цікало В. І. Особливості захисту права акціонерів на обов'язковий викуп акцій у разі придбання домінуючого контрольного пакета. *Корпоративне право України та європейських країн: питання теорії та практики* : зб. наук. праць за матеріалами XV Міжнародної науково-практичної конференції (6–7 жовтня 2017 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2017. С. 249–251.

48. Цікало В. І. Довіреність на право участі та голосування на загальних зборах акціонерів. *Шості юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського: (до 150-річчя від дня його народження)* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 20–21 травня 2016 р.) / упоряд. і відповід. ред. І. С. Канзафарова ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : Астропринт, 2016. С. 204–208.

49. Цікало В. І. Особливості здійснення права на участь у діяльності загальних зборів акціонерів за законодавством Європейського Союзу. *Zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie. PRAVNA VEDA A PRAX V TRETOM TISICROCI / 27. – 28. Februar 2015*. Kosice : Universita Pavla Josefa Savarika v Kosiciach, 2015. S. 111–113.

50. Цікало В. Вплив Угоди про асоціацію на здійснення права участі акціонерів. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали XXI звітної науково-практичної конференції (12–13 лютого 2015 р.) : у 2 ч. Ч. 1. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2015. С. 227–230.

51. Цікало В. І. Особливості здійснення та захисту права акціонерів на участь у розподілі прибутку товариства за законодавством ЄС. *Актуальні проблеми приватного права* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 93-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслової (Харків, 27 лютого 2015 р.). Харків : Право, 2015. С. 189–191.

52. Цікало В. І. Система корпоративного управління. *Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 березня 2015 року, м. Івано-Франківськ). Івано-Франківськ : Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2015. С. 230–233.

53. Цікало В. І. Право учасника на інформацію про господарське товариство за законодавством України та Європейського Союзу. *“Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії”* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 24–25 квітня 2015 р. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2015. С. 86–88.

54. Цікало В. І. Судовий захист права акціонерів на виплату дивідендів. *П'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 22 травня 2015 р.) / відповід. ред. І. С. Канзафарова; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : Астропринт, 2015. С. 254–258.

55. Цікало В. І. Співвідношення між прийняттям рішень загальними зборами товариства та їх повноважністю. *Корпоративне право України та інших європейських країн: шляхи гармонізації* : зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (2–3 жовтня 2015 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук. акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2015. С. 298–300.

56. Цікало В. І. Співвідношення між вартістю частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю та здійсненням права участі. *Наука та освіта XXI століття* : матеріали звітної викладацької та студентської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 30 квітня 2014 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2014. С. 194–197.

57. Цікало В. І. Правова природа строку повідомлення про вихід із товариства. *Четверті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 16 травня 2014 р.) / упоряд. та відповід. ред. І. С. Канзафарова ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : Астропринт, 2014. С. 93–95.

58. Цікало В. І. Особливості здійснення права участі у співвідношенні із корпоративним правочином. *Корпоративні правочини* : зб. наук. праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (27–28 вересня 2013 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України ; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2013. С. 46–51.

59. Цікало В. І. Захист корпоративного права акціонерів на скликання позачергових загальних зборів. *Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин* : зб. наук. праць / НАПрН України, НДІ приват. права і підприємництва; редкол.: О. Д. Крупчан [та ін.]; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Київ : Ред. журн. "Право України", 2013. С. 67–71.

60. Цікало В., Цікало О. Участь нотаріуса у виникненні, здійсненні та припиненні корпоративних прав акціонерів. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2011. № 3 (57). С. 154–159.

61. Цікало В. І. Здійснення прав засновників акціонерного товариства та корпоративних прав акціонерів за допомогою вчинення нотаріальних дій.

Перші юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 15–16 квітня 2011 р.; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : Астропринт, 2011. С. 409–411.

62. Цікало В. І. Термін як часова категорія у Законі України “Про акціонерні товариства”. *“Ольвійський форум – 2011 : стратегії України в геополітичному просторі”* : тези. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. Т. 9. С. 93–96.

63. Цікало В. І. Загальні умови здійснення корпоративних прав. *Ольвійський форум – 2010: стратегії України в геополітичному просторі* : тези. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Т. 10. С. 66–68.

64. Цікало В. І. Строки у корпоративних відносинах (на прикладі Закону України “Про акціонерні товариства”). *“Ольвійський форум – 2009 : стратегії України в геополітичному просторі”* : тези. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. Т. 2. С. 103–106.

65. Цікало В. І. Проблеми та перспективи правового регулювання відносин, пов'язаних з приватизацією пакетів акцій відкритих акціонерних товариств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави. *Державне регулювання економічних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування у господарських спорах* : матеріали науково-практичної конференції. 16–17 квітня 2008 року, м. Львів. Львів : Вищий господарський суд України. Львівський апеляційний господарський суд, 2008. С. 463–466.

Загальний висновок щодо дисертації. Дисертація Цікала Володимира Ігоровича відповідає вимогам п.п. 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, оскільки містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права, та які розв'язують важливу проблему, пов'язану з відсутністю у доктрині і законодавстві України положень, які б комплексно

регулювали окреслені відносини та необхідністю адаптації вітчизняного законодавства до права Європейського Союзу, а також формуванні на цій основі висновків та пропозицій щодо вдосконалення нормативної бази України у даній сфері, що матиме важливе значення для науки цивільного права, цивільного і корпоративного законодавства, а також правозастосувальної практики.

На підставі наведеного, рецензенти рекомендують дисертацію Цікала Володимира Ігоровича на тему «Проблеми здійснення та захисту корпоративних прав» до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

За пропозицію затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Цікала Володимира Ігоровича на тему «Проблеми здійснення та захисту корпоративних прав» присутні на засіданні фахового семінару проголосували одноголосно.

Рецензент
доктор юридичних наук, професор

Алла ГЕРЦ

Рецензент
доктор юридичних наук, доцент

Марія МИХАЙЛІВ

Рецензент
доктор юридичних наук, професор

Ігор ЯКУБІВСЬКИЙ

Головуючий на засіданні фахового семінару
кафедри цивільного права та процесу:
кандидат юридичних наук, доцент

Йосип БОГДАН

Секретар на засіданні фахового семінару:
асистент кафедри цивільного права та процесу

Юрій ЗБОРІВСЬКИЙ

Завідувач
кафедри цивільного права та процесу,
доктор юридичних наук, професор

Володимир КОССАК